

Sygn. akt III AUa 703/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Jolanta Hawryszko (spr.)
Sędziowie:	Barbara Białecka Urszula Iwanowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 czerwca 2023 r. w Szczecinie

sprawy W. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 14 października 2022 r., sygn. akt VI U 512/22

oddala apelację.

Urszula Iwanowska	Jolanta Hawryszko	Barbara Białecka
-------------------	-------------------	------------------

Sygn. akt III AUa 703/22

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 11 marca 2022, znak: (...), po rozpoznaniu wniosku z 10 grudnia 2021, odmówił ubezpieczonemu W. M. prawa do emerytury wraz z rekompensatą, ponieważ ubezpieczony udowodnił 12 lat, 9 miesięcy i 19 dni pracy w szczególnych warunkach. Do stażu pracy w szczególnych warunkach, uprawniającego do ustalenia rekompensaty nie uwzględniono okresów od 2 lipca 1971 do 30 sierpnia 1972 oraz od 4 czerwca 1973 do 25 sierpnia 1973 z tytułu zatrudnienia w Spółdzielni (...) w D.. W świadectwie pracy z 14 lutego 2001 nie podano bowiem, na podstawie jakich przepisów określono prace w szczególnych warunkach. Do stażu pracy w szczególnych warunkach nie uwzględniono również okresów przypadających przed 1 stycznia 2009, tj. pracy u armatora zagranicznego. Ubezpieczony był bowiem zatrudniony za pośrednictwem (...) w S., która nie była pracodawcą ubezpieczonego zatrudniającego go u armatora zagranicznego.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych 14 października 2022 r. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony ur. (...), decyzją z 5 lipca 2018 otrzymał prawo do emerytury od 1 lipca 2018, tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. W dniu 10 grudnia 2021 ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Ustalając prawo ubezpieczonego do wnioskowanego świadczenia, organ rentowy uznał za udowodniony staż pracy w warunkach szczególnych w łącznym wymiarze 12 lat, 9 miesięcy i 19 dni z tytułu zatrudnienia:

- od 17 czerwca 1974 do 24 lipca 1974 i od 16 czerwca 1975 do 30 czerwca 1984 w Przedsiębiorstwie (...) w S., kiedy wykonywał prace rybaków morskich na stanowiskach motorzysty, mechanika, palacza,

- od 4 lipca 1984 do 28 lutego 1988 w (...) S.A., kiedy wykonywał pracę na jednostkach pływających w portach morskich i w stoczniach morskich na stanowisku II mechanika.

Ubezpieczony zatrudniony był w Spółdzielni (...) w D.:

- od 2 lipca 1971 do 30 sierpnia 1972 na stanowisku motorzysty,

- od 4 czerwca 1973 do 25 sierpnia 1973 na stanowisku mechanika kutrowego.

W Spółdzielni (...) w D. ubezpieczony pracował w charakterze motorzysty na kutrach rybackich, które pływały wyłącznie po Morzu B..

Ubezpieczony zatrudniony był za pośrednictwem (...) w S. u obcych armatorów, w pełnym wymiarze czasu pracy:

- od 15 stycznia 1988 do 29 marca 1988 u armatora H. S. co. B. - Anglia, na statku A. G. na stanowisku III mechanika,

- od 9 czerwca 1988 do 26 września 1988 u armatora J. S. – Denmark na statku P. C na stanowisku I mechanika,

- od 10 stycznia 1990 do 11 lipca 1990 u armatora J. S. – Denmark na statku P. A. na stanowisku I mechanika,

- od 22 kwietnia 1991 do 2 grudnia 1991 u armatora H. S. co. B. - Anglia, na statku C. na stanowisku III mechanika,

Wszystkie umowy z zagranicznymi armatorami podpisywała w jego imieniu (...) Na w/w statkach ubezpieczony pracował jako pierwszy i trzeci mechanik. Praca ubezpieczonego u obcych armatorów nie różniła się niczym od pracy wykonywanej u polskich armatorów poza tym, że pracował tam dłużej niż na polskich statkach, bo przez cały czas był do dyspozycji pracodawcy. Dłuższy czas pracy wynikał z mniejszej obsady statków. Ubezpieczony wykonywał pracę na statkach obcych armatorów w systemie pracy podporządkowanej, podlegał w pracy przełożonemu, którym był kapitan. Musiał wykonywać jego polecenia i być do jego dyspozycji przez 24 h. W tym czasie W. M. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na statkach morskich w żegludze międzynarodowej jako pracownik wpisany na listę członków załogi tych statków. W wymienionych wyżej okresach za W. M. opłacane były w Polsce składki na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe w wysokości określonej przepisami o ubezpieczeniu społecznym.

W zaświadczeniu z 15 czerwca 2000 (...) potwierdziła, że w ww. okresach ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach na statkach morskich w żegludze międzynarodowej jako członek załogi, a zatem pracę, o której mowa w poz. 4, działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43).

Ubezpieczony nie złożył wniosku o emeryturę pomostową, ponieważ nie wiedział, że istnieje takie świadczenie.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił odwołania, chociaż z innych przyczyn niż to wynika ze spornej decyzji. Bezspornie ubezpieczony nabył prawo do powszechnej emerytury i nie nabył prawa do emerytury tzw. wcześniejszej. Oznacza

to, iż w niniejszej sprawie przedmiotem sporu było ustalenie, czy ubezpieczony spełnia przesłanki do uwzględnienia w wysokości należnej mu emerytury, rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Odnosząc się do kwestii stażu wnioskodawcy w warunkach szczególnych, przy ustalaniu okresu pracy w szczególnych warunkach stosuje się analogiczne zasady, jak dla wcześniejszej emerytury określone w art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.), który to przepis w ust. 2 stanowi, że dla celów ustalenia uprawnień do wcześniejszej emerytury za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Z kolei w myśl art. 32 ust. 4 ustawy, wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, to jest na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

W myśl § 2 ust. 1 tego rozporządzenia - okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

W myśl § 3 powołanego rozporządzenia za okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, zwany dalej "wymaganym okresem zatrudnienia", uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia.

Zgodnie z § 4 ww. rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W myśl § 2 ust. 2 cytowanego rozporządzenia, okresy pracy w szczególnych warunkach, na podstawie posiadanej dokumentacji, stwierdza zakład pracy w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w świadectwie pracy. Brak takiego świadectwa nie wyklucza jednak dokonania ustalenia zatrudnienia w warunkach szczególnych innymi środkami dowodowymi w toku postępowania sądowego. Dla oceny zatem, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej pracy.

Czyniąc ustalenia co do posiadanego przez ubezpieczonego stażu pracy w warunkach szczególnych, Sąd oparł się na dokumentach zgromadzonych w sprawie oraz przesłuchaniu ubezpieczonego, który opisał czynności, jakie wykonywał pracując u ww. pracodawców. Wskazał on, że w czasie pracy w Spółdzielni (...) w D., pracował w charakterze motorzysty na kutrach rybackich, które pływały wyłącznie po Morzu B.. W świadectwach pracy potwierdzających zatrudnienie u ww. pracodawcy wskazano, że wykonywał pracę wymienioną w pkt. 9 Dział VIII Wykazu A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze – pracę rybaków morskich. Sąd, bazując na powyższych dowodach ustalił, że ubezpieczony w spornych okresach zatrudnienia w Spółdzielni (...) w D., wykonywał pracę w warunkach szczególnych jako rybak morski.

Odnosząc się natomiast do spornych okresów zatrudnienia na statkach obcych bander, organ rentowy nie uwzględnił tych okresów wskazując, że ubezpieczony nie był w tym czasie delegowany do pracy za granicą przez pracodawcę polskiego lub zarejestrowanego w Polsce, a jedynie przez firmy, które zajmowały się kierowaniem polskich marynarzy do pracy za granicą u obcych armatorów, przy czym nie kwestionował samego charakteru wykonywanej przez ubezpieczonego pracy, w tym tego, że była to praca wykonywana na statkach żegluga morskiej. Sąd Okręgowy uznał błędność tego stanowiska, a to wobec ustaleń sprawy, wskazujących, że ubezpieczony był zatrudniony u armatorów zagranicznych za pośrednictwem (...) na statkach żegluga międzynarodowej i w związku z wykonywaniem tej pracy

(...) odprowadzała za niego składki na ubezpieczenie społeczne do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Z ustaleń dokonanych na podstawie zeznań ubezpieczonego wynika również, że jego praca u obcych armatorów nie różniła się niczym od pracy wykonywanej u polskich armatorów. Charakter pracy ubezpieczonego dla zagranicznych armatorów potwierdza również treść pisma (...) z 18 lipca 2022 r. oraz treść umowy nr (...) zawartej 9 stycznia 1990 pomiędzy (...) a ubezpieczonym dotycząca pośrednictwa pracy (k.41a).

Sąd nie miał wątpliwości co do pracowniczego charakteru zatrudnienia w okresach zatrudnienia u zagranicznych armatorów. Sąd podzielił, bowiem pogląd Sądu Najwyższego przedstawiony w wyroku z 1 czerwca 2010 r., w sprawie II UK 5/10, że zatrudnienie marynarzy polega na wykonywaniu na statkach morskich odpłatnej pracy szczególnie podporządkowanej, co przesądza o jej pracowniczym charakterze. Taki rodzaj i charakter (pracowniczy) zatrudnienia marynarza w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, potwierdza pozycja 4, wymieniona w wykazie A Działu VIII rozporządzenia, który obejmuje pracowników wpisanych na listę członków załogi statków wykonujących prace na statkach morskich w żegludze międzynarodowej. Przepisy tego rozporządzenia nie wymagają, aby taka praca była świadczona na polskich statkach morskich w żegludze międzynarodowej. Również w wyroku z 19 kwietnia 2016 II UK 196/15 Sąd Najwyższy przyjął, że jeśli zatrudnienie ubezpieczonego na statku morskim, u zagranicznego armatora, odbywało się na warunkach wymuszających jego zakwalifikowanie jako stosunku pracy i z tego tytułu opłacane były składki na ubezpieczenia społeczne, to okres tego zatrudnienia należy uznać za okres uprawniający do emerytury pomostowej, tj. okres pracy w szczególnych warunkach - przed dniem 1 stycznia 1999 r. w rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 4 pkt 5 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych) i następnie okres pracy w szczególnych warunkach po dniu 31 grudnia 2008 r. w rozumieniu art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że ani ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ani ustawa o emeryturach pomostowych, nie zawierają własnej definicji pojęcia „pracownik”, wobec czego jego znaczenie odczytywać należy zgodnie z treścią art. 22 k.p., w tym także z uwzględnieniem jego § 1 1 i § 1 2, z których wynika, że decydujące znaczenie dla uznania istnienia stosunku pracy ma wykonywanie za wynagrodzeniem pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę - bez względu na nazwę umowy oraz, że nie jest dopuszczalne zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną przy zachowaniu powyższych warunków wykonywania pracy. Wzajemna relacja między obowiązkiem zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia i opłacania składek ciążącym na pracodawcy (ubezpieczeniem obowiązkowym), a pracowniczym statusem ubezpieczonego występuje jedynie w prawie ubezpieczeń społecznych. Zależność ta nie może być przenoszona na przepisy Kodeksu pracy. Z punktu widzenia przepisów Kodeksu pracy, które mają decydujące znaczenie przy ocenie statusu ubezpieczonego jako pracownika, dobrowolny charakter ubezpieczenia nie ma znaczenia. Zatem zgłoszenie do dobrowolnego ubezpieczenia, nie wykluczało pracowniczego zatrudnienia u zagranicznego pracodawcy/armatora.

Skoro zatem ubezpieczony świadczył pracę w międzynarodowej żegludze morskiej jako członek załóg statków armatorów zagranicznych, był wciągnięty na listę załóg tych statków, wykonywał pracę w szczególnych warunkach oraz udokumentował opłacanie składek na pracownicze ubezpieczenie społeczne w Polsce, to nie może budzić wątpliwości, że jego okresy pracy u armatorów zagranicznych były okresami wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach o takim samym charakterze prawnym i o takich samych konsekwencjach w zakresie uprawnień emerytalnych, jak okresy wykonywania pracy marynarzy u armatorów polskich (tak też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 1.06.2010 r., II UK 51/10). Sąd uznał, że ubezpieczony w okresach pracy u zagranicznych armatorów, za które opłacono składki na polskie ubezpieczenia społeczne, posiadał status zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy pracownika w szczególnych warunkach określonych w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych pod pozycją 23 jako prace na statkach żeglugi morskiej.

Ubezpieczony - pomimo spełnienia przesłanki posiadania 15 lat pracy w warunkach szczególnych na dzień 1 stycznia 2009 roku - nie spełnił jednak pozostałych warunków do przyznania prawa do rekompensaty. Zgodnie bowiem z treścią **art. 21 ust.1 i 2** ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1924) rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w

szczególным charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. (ust.1) Rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS (ust. 2). Jednocześnie z definicji ustawowej rekompensaty wskazanej w **art. 2 pkt 5** ustawy wynika, że rekompensata jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. W rezultacie świadczenie to może zostać przyznane ubezpieczonym, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, bowiem nie spełnili łącznie wyżej określonych warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Wykładnia ta jest już ugruntowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. W wyroku z 16 maja 2018 r., III UK 88/17 Sąd Najwyższy m.in. wskazał, że dla tych ubezpieczonych, którzy nie nabyły prawa do emerytury pomostowej i którzy utracili równocześnie prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze ustawa o emeryturach pomostowych przewiduje prawo do rekompensaty, które uregulowano w art. 2 pkt 5 (ustawowa definicja rekompensaty) oraz w art. 21-23 określających przesłanki nabycia prawa do tego świadczenia oraz zasady jego ustalania. Co już wcześniej zostało podniesione, zgodnie z jej ustawową definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Gramatyczna wykładnia ustawowej definicji rekompensaty jednoznacznie wskazuje, że świadczenie to dotyczy takich ubezpieczonych, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to znaczy takich ubezpieczonych, którzy nie spełnili łącznie wyżej określonych warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Potwierdzeniem tej tezy jest wykładnia art. 2 pkt 5 dokonywana z uwzględnieniem reguł funkcjonalnych (celowościowych). Celem tego przepisu jest przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień, co oznacza, że musi dotyczyć tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku (wieku, ogólnego stażu emerytalnego) nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny, a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych. (por. też wyroki Sądu Najwyższego: z 9 maja 2019, III UK 119/18; z 12 stycznia 2022, II USK 545/21; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 2 marca 2022, III AUa 913/21 LEX nr 3333146)

Samo pojęcie rekompensaty zgodnie ze Słownikiem języka polskiego oznacza zrównoważenie, wyrównanie braku, niedoboru, ujemnego charakteru czegoś, zlikwidowanie poniesionych przez kogoś strat lub doznanych krzywd; to, co równoważy braki, straty lub krzywdy (patrz: Słownik języka polskiego PWN 2017). Rekompensata w rozumieniu ustawy służyć ma zniwelowaniu negatywnych skutków wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych przy jednoczesnym ograniczeniu czasowym i wiekowym obowiązywania przepisów ustawy emerytalnej w zakresie możliwości nabywania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej). Ustanowienie rekompensaty ma zatem stanowić szczególnego rodzaju odszkodowanie dla tych osób, które wskutek zmiany stanu prawnego z dniem 1 stycznia 2009 r. w związku z wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych, znacząco ograniczającej krąg osób uprawnionych do tych uprzywilejowanych świadczeń z uwagi na charakter wykonywanej pracy, przy jednoczesnym ograniczeniu do 31 grudnia 2008 r. (art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej) możliwości nabywania prawa do emerytury wcześniejszej z ustawy emerytalnej, nie nabyły prawa do żadnego z tych świadczeń. Przy tym, przez nabycie prawa do emerytury pomostowej należy rozumieć - zgodnie art.100 ust.1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - spełnienie wszystkich przesłanek do świadczenia. Przepis ten ustanawia generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Nabycie prawa do świadczenia następuje więc ex lege i co do zasady nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego

stosownego wniosku, ani też od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma jedynie charakter deklaratoryjny. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 marca 2018, I UK 209/17).

Przesłankami uprawniającymi do rekompensaty są zatem:

- 1) utrata przez ubezpieczonego możliwości przejścia na emeryturę ("wcześniejszą") w związku z wygaśnięciem po dniu 31 grudnia 2008 r. - w stosunku do ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 października 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r. - podstawy normatywnej przewidującej takie uprawnienie;
- 2) niespełnienie przez ubezpieczonego warunków uprawniających go do emerytury pomostowej na zasadach wynikających z przepisów o emeryturach pomostowych;
- 3) legitymowanie się przez ubezpieczonego co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z FUS;
- 4) niezyskanie przez ubezpieczonego prawa do emerytury według zasad przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS (por. Ustawa o emeryturach pomostowych. Komentarz pod red. Beaty Gudowskiej 2013, wyd. 1/Wajda).

Ubezpieczony nie spełnia łącznie wymienionych w ustawie o emeryturach pomostowych przesłanek uprawniających do rekompensaty, ponieważ mógł ubiegać się o prawo do emerytury pomostowej, lecz z własnego wyboru nie złożył wniosku o to świadczenie i nie zrealizował swego prawa.

Zgodnie z treścią przepisu art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;
- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;
- 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Niesporne jest, że ubezpieczony nie wykonywał po 31 grudnia 2008 r. pracy w warunkach szczególnych ani w rozumieniu ustawy emerytalnej ani pracy wymienionej w nowych wykazach prac (prace w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych), dlatego też nie znajduje do niego zastosowania przepis art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych.

Jednak w przepisie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych uregulowano warunki nabycia prawa do emerytury pomostowej dla osób, które nie wykonywały po 31 grudnia 2008, tak jak ubezpieczony, pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 i zgodnie z tym przepisem prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która:

- 1) po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;

2) spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12;

3) w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Ubezpieczony od 4 kwietnia 2013 r. spełniał warunki określone w przepisie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, konieczne do nabycia prawa do emerytury pomostowej, urodził się bowiem po 31 grudnia 1948 r.; osiągnął wiek wynoszący co najmniej 60 lat, posiadał okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 25 lat dla mężczyzn; przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy, nie pozostawał w stosunku pracy, w dniu wejścia w życie ustawy, tj. na dzień 1 stycznia 2009 r. miał wymagany 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1, tj. okres pracy wymieniony w załączniku Nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych pod poz. 23. Fakt, że nie skorzystał z możliwości przejścia na emeryturę pomostową - wg art. 2 ust. 5 ustawy o emeryturach pomostowych - nie dawał podstawy do wypłaty rekompensaty.

Apelację od wyroku złożył ubezpieczony, zarzucając naruszenie art 2 pkt 5 , art 4 i art 21 ustawy z 19 grudnia 2008r o emeryturach pomostowych i art 227 i art 316 ust 1 kpc i błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego w zakresie przyjęcia, że ubezpieczony z chwilą ukończenia 60 roku życia nabył prawo do emerytury pomostowej. Ubezpieczony wniósł o zmianę wyroku i ustalenie że nabył prawo do rekompensaty w rozumienia ustawy o emeryturach pomostowych. Ubezpieczony wskazał, że do daty złożenia wniosku emerytalnego nie spełniał wszystkich warunków do uzyskania emerytury pomostowej określonych w art 4 ustawy w brzmieniu wówczas obowiązującym, gdyż jednym z warunków uzyskania prawa do tej emerytury w dacie złożenia wniosku emerytalnego było rozwiązanie stosunku pracy. Ubezpieczony był zatrudniony przez cały okres przypadający po dacie 2 grudnia 1991 r. w ocenie apelującego, rekompensata polega na odpowiednim zwiększeniu podstawy wymiaru emerytury z FUS, do której ubezpieczony nabył prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Tylko nabycie prawa do wcześniejszej emerytury stanowi negatywną przesłankę przyznania prawa do rekompensaty, natomiast nabycie prawa do emerytury na zasadach ogólnych nie wpływa w żaden sposób na uprawnienia do rekompensaty / podobne stanowisko prezentowane było we wcześniejszych orzeczeniach np. Sądu Apelacyjnego III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G z dnia 17.12.2015r sygn. III AUa 717/15/.

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest niezasadna.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy wydając zaskarżony wyrok, wyjaśnił wszystkie istotne okoliczności sprawy, przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe oraz dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w granicach zasad logiki formalnej i doświadczenia życiowego, zgodnie ze swobodną oceną dowodów w myśl art. 233 § 1 k.p.c., a następnie wydał trafny, odpowiadający prawu wyrok. Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz należycie umotywowaną ocenę prawną sporu, w pełni dzieląc wywody zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Nie podziela natomiast argumentów ubezpieczonego, podniesionych w treści złożonej w sprawie apelacji. Sąd Apelacyjny, w szczególności nie zgodził się z argumentem ubezpieczonego, że do daty złożenia wniosku emerytalnego nie spełniał wszystkich warunków do uzyskania emerytury pomostowej, określonych w art 4 ustawy w brzmieniu wówczas obowiązującym, gdyż jednym z warunków uzyskania prawa do tej emerytury w dacie złożenia wniosku emerytalnego było rozwiązanie stosunku pracy, zaś on był zatrudniony przez cały okres przypadający po dacie 2 grudnia 1991 r.

Należy zauważyć, że Sąd Okręgowy przejrzyście wyjaśnił istotę świadczenia jakim jest rekompensata przyznawana na warunkach z art. 2 ust. 5 ustawy o emeryturach pomostowych.

Rekompensata w rozumieniu prawa, nie jest dodatkiem do emerytury już tylko za to, że osoba pracowała w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze. Ustawa o emeryturach pomostowych nie przewiduje świadczeń rozłącznych, w sensie wyboru świadczenia, czyli albo emerytura pomostowa, albo rekompensata. Przepisy ustawy są tak skonstruowane, że stwarzają możliwość nabycia prawa do emerytury pomostowej, czyli emerytury wcześniejszej

niż ta przyznawana w powszechnym wieku emerytalnym, dla osób pracujących w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. I jest to według ustawy o emeryturach pomostowych prawo zasadnicze, z którego może skorzystać każdy, po spełnieniu warunków ustawowych. Natomiast prawo do rekompensaty jest pochodne w stosunku do prawa do emerytury pomostowej w tym sensie, że jest gwarantowane tylko dla tych osób, które nie miały możliwości skorzystania z emerytury wcześniejszej z tytułu pracy w warunkach szczególnych/szczególnym charakterze lub skorzystania z emerytury pomostowej. Warunki nabycia prawa do emerytury pomostowej są tak zdefiniowane, że większość z nich ma walor obiektywny, ale jeden ma walor woluntystyczny, polegający na rozwiązaniu stosunku pracy (art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych). Rzecz oczywista, że każdy kto ma wolę skorzystania z prawa do emerytury pomostowej, po spełnieniu przesłanek nabycia prawa do emerytury, rozwiąże stosunek pracy składając wniosek o emeryturę pomostową. Natomiast osoba, która nie chce skorzystać z prawa do wcześniejszej emerytury, lub z prawa do emerytury pomostowej, będzie kontynuowała zatrudnienie.

W sprawie, ubezpieczony mógł rozwiązać stosunek pracy, a to zależało wyłącznie od jego woli, i ubiegać się o prawo do emerytury pomostowej, ponieważ spełnił przesłanki obiektywne z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych. Nie uczynił tego z własnego wyboru. Nie złożył wniosku o to świadczenie i nie zrealizował przyznanego prawa, ponieważ chciał kontynuować zatrudnienie. Ubezpieczony gdyby skorzystał z prawa do emerytury pomostowej, to nie miałby prawa do rekompensaty, ale to że nie wykorzystał prawa do emerytury pomostowej, chociaż takie mu przysługiwało, również nie daje prawa do rekompensaty. Nie ma żadnych wątpliwości, że prawo do emerytury pomostowej przysługiwałoby ubezpieczonemu gdyby chciał z niego skorzystać, zaś fakt rozwiązania stosunku pracy był przesłanką zależną od woli ubezpieczonego i jako taka nie wykluczała prawa ubezpieczonego do emerytury pomostowej.

Nie budzi również wątpliwości interpretacyjnych, że rekompensata może zostać przyznana tylko tym ubezpieczonym, którzy obiektywnie nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, bowiem nie spełnili łącznie warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, bądź też nie spełnili warunków z przepisów ustawy o emeryturach pomostowych. Potwierdzeniem tej tezy jest wykładnia art. 2 pkt 5 (definiującego instytucję prawną rekompensaty) dokonywana z uwzględnieniem reguł funkcjonalnych. Celem tego przepisu jest bowiem przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień, co oznacza, że musi dotyczyć tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie ustawowego warunku obiektywnego, jak wiek lub ogólny staż emerytalny, nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny, a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych. (por. wyroki przywołane przez Sąd pierwszej instancji). Ustanowienie rekompensaty stanowiło szczególnego rodzaju odszkodowanie dla tych osób, które wskutek zmiany stanu prawnego z dniem 1 stycznia 2009, w związku z wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych, znacząco ograniczającej krąg osób uprawnionych do tych uprzywilejowanych świadczeń z uwagi na charakter wykonywanej pracy, przy jednoczesnym ograniczeniu do 31 grudnia 2008 r. (art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej), utracili możliwość nabywania prawa do emerytury wcześniejszej z ustawy emerytalnej, bądź emerytury pomostowej i nie nabędą prawa do żadnego z tych świadczeń.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, ubezpieczony nie znalazł się w takiej sytuacji, ponieważ od 4 kwietnia 2013 r. spełniał warunki określone w przepisie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, konieczne do nabycia prawa do emerytury pomostowej, i bynajmniej nie z powodu przeszkody ustawodawczej, nie skorzystał z tego prawa. Ubezpieczony nie był zainteresowany emeryturą pomostową i nie dążył do jej uzyskania, a na przeszkodzie do realizacji tego prawa nie stała okoliczność pozostawania w zatrudnieniu. Nie było bowiem żadnych przeszkód prawnych do rozwiązania stosunku pracy i wystąpienia z wnioskiem o prawo do emerytury pomostowej. Należy podkreślić, że z definicji zawartej w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych stanowczo wynika, że prawo do rekompensaty jest wprost przypisane do utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabędą prawa do emerytury pomostowej. Mowa tu o obiektywnej możliwości nabycia prawa do emerytury pomostowej, co należy rozumieć jako sytuację prawną i faktyczną, w której

strona może, lecz nie ma obowiązku realizowania tego świadczenia. Ubezpieczony znajdował się właśnie w takiej sytuacji. Miał możliwość nabycia prawa do emerytury pomostowej po rozwiązaniu stosunku pracy, co zależało tylko od jego woli i nie skorzystał z tej możliwości, ponieważ wybrał dalsze zatrudnienie. Nie utracił zatem możliwości nabycia prawa do emerytury pomostowej z przyczyn leżących po stronie ustawodawcy, wynikłych z rozwiązań prawnych wprowadzonych ustawą o emeryturach pomostowych, co wykluczało prawo do rekompensaty, właśnie za utratę możliwości nabycia prawa do emerytury pomostowej.

Można zgodzić się z ubezpieczonym, że w praktyce rekompensata przybrała formę dodatku do emerytury i tak jest traktowana przez beneficjentów. Ten swoisty dodatek przysługuje dla określonej kategorii osób, tj. tych, które mają okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat i utraciły możliwość nabycia prawa do wcześniejszej emerytury lub do emerytury pomostowej. Zatem nie wszystkie osoby pracujące w warunkach szczególnych/szczególnym charakterze co najmniej 15 lat mają prawo do rekompensaty. Rzecz zrozumiała, że takie rozwiązanie prawne budzi opór i poczucie niesprawiedliwości w osobach, które nie chciały korzystać z wcześniejszej emerytury i które kontynuowały zatrudnienie i opłacały składki. O ile rozumiałe jest że osoby, które pobierały wcześniejsze emerytury nie mają prawa do rekompensaty, o tyle nie jest jasne, dlaczego ustawodawca podzielił kategorię pracowników pracujących co najmniej 15 lat w warunkach szczególnych/szczególnym charakterze, na dwie grupy, tych co mogli skorzystać z prawa do wcześniejszej emerytury a tego nie uczynili, i tych co nie mogli skorzystać z takiego prawa. Wydaje się, że osoby które kontynuowały zatrudnienie, mimo możliwości skorzystania z wcześniejszej emerytury, i z tego tytułu opłacały składki na FUS, nie powinny być pozbawione tego de facto dodatku do emerytury, w sytuacji gdy taki dodatek przysługuje drugiej grupie pracujących do wieku emerytalnego. Niemniej aktualne rozwiązanie prawne i wypracowana na jego gruncie linia orzecznicza są konsekwentne i jako takie zostały zaaprobowane przez Sąd Apelacyjny. Zatem nie można zgodzić się z apelującym, że tylko nabycie prawa do wcześniejszej emerytury stanowi negatywną przesłankę przyznania prawa do rekompensaty. Negatywną przesłanką jest również możliwość nabycia tego rodzaju prawa, mimo zaniechania skorzystania.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonego.

Urszula Iwanowska	Jolanta Hawryszko	Barbara Białecka
-------------------	-------------------	------------------